

احکام خمس

مشخصات کتاب

سرشناسه : صافی، لطف الله، ۱۲۹۷ -
 عنوان و نام پدید آور : احکام خمس / لطف الله الصافی الگپایگانی.
 مشخصات نشر : قم: مرکز تنظیم و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی صافی، ۱۴۲۹ق،
 = ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری : ۲۶۴ ص.

شابک : ۳۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۰۵-۱۹-۳

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : عنوان دیگر: فقه الخمس (بحوث استدلالیه فی الخمس).

یادداشت : کتابنامه به صورت زیر نویس.

عنوان دیگر : فقه الخمس (بحوث استدلالیه فی الخمس).

موضوع : خمس.

شناسه افزوده : دفتر آیت الله العظمی شیخ لطف الله صافی گلپایگانی.

رده بندی کنگره : BP/۱۸۸/۶/ص ۲۴ ک ۲ ۱۳۸۷

رده بندی دیویی : ۳۵۶/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی : ۱۳۱۷۰۲۸

سخن ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

روش و سیره عقلا در هر علمی پرسش از دانشمندان و کارشناسان همان علم بوده و هست و این روش در عمل، مورد تأیید و امضاء شارع مقدس نیز قرار گرفته است. ارجاع پرسش کنندگان از ائمه علیهم السلام به اصحاب ثقه نظیر یونس بن عبدالرحمن، ابان بن ثعلب، ابابصیر، و زکریا بن آدم در همین مسیر است. از آنجا که سؤالات فقهی با گسترش علوم و ارتباطات هر روزه فزونی می‌یابد و امکان دسترسی به همه آنها برای عموم فراهم نیست و از طرفی وجود اصطلاحات فقهی در کتب فقهای عظام، بهره‌برداری از آن را برای طبقات مختلف غیر مقدور نموده است، لذا وجود مجموعه‌هایی از احکام فقهی برای استفاده عموم طبقات خصوصاً جوانان و دانش‌پژوهان عزیز ضروری به نظر می‌رسد. بحمدالله در این مسیر اقداماتی در سال‌های اخیر انجام گرفته است.

پس از انتشار دفتر دوجلدی «پاسخ کوتاه به ۳۰۰ سؤال از احکام»، که از میان ده‌ها هزار استفتائی که به محضر مرجعیت بلندمرتبه شیعه حضرت آیت الله العظمی صافی مدظله الشریف ارسال گردیده، انتخاب شده بود اکنون دفتر جدید تحت عنوان «احکام خمس» را تقدیم علاقه‌مندان و متدینان می‌نماییم.

گزینش و ویرایش پرسش‌ها و پاسخ‌ها و ایجاد عناوین و نمایه‌هایی که ارتباط خواننده را با متن آسان می‌سازد به همت فاضل فرزانه، جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج سید محمدتقی علوی، انجام پذیرفته است.

امید است مورد نظر و قبول قطب دایره امکان حضرت بقیت الله الاعظم امام عصر ارواحنا فداه قرار گیرد.

مرکز تنظیم و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی صافی مدظله الشریف
احکام خمس، ص: ۴

بسم الله الرحمن الرحيم

جواب سؤالات کتاب «احکام خمس» با فتاوی حضرت آیة الله العظمی صافی
گلپایگانی مدظله العالی مطابق است.
احکام خمس، ص: ۷

مقدمه

بسمه تعالی

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ
وَأَبْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ... [۱]

با تدبیر در آیات قرآن مجید در می یابیم که خداوند متعال پذیرش خمس را در ردیف
ایمان به خدا قرار داده است و از آنجا که فقهای بزرگوار نیز قصد قربت را در پرداخت
خمس شرط نموده و آن را از عبادات شمرده اند نقش ایمان در پرداخت این واجب
مالی روشن می گردد و این ویژگی عبادی و ایمانی موجب می گردد که مسلمان متدین
با اشتیاق درونی و با قصد انجام تکلیف شرعی نسبت به پرداخت آن اقدام نماید و برای
وصول آن نیاز به ایجاد سازمان های عریض و طویل نباشد، بلکه هر شخص در پایان
سال مالی، خمس خود را محاسبه نموده و پرداخت نماید و به این ترتیب نه تنها فرار از
وظیفه صورت نمی گیرد بلکه با اطمینان به صحت مصرف آن، مکلف تشویق به
پرداخت و ادای تکلیف می گردد.

قرآن مجید در پرداخت های مالی به دو نکته اشاره می فرماید

احکام خمس، ص: ۸

که عبارتند از ریشه شرعی داشتن این پرداخت‌ها و دیگری نگرش به مال به عنوان امانت از جانب خداوند متعال و مالک حقیقی و علی الاطلاق.

وَأَنْفَقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ [۲]

از آنچه شما را جانشین و نماینده (خود) در آن قرار داده انفاق کنید.

وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ [۳]

و چیزی از مال خدا را که به شما داده است به ایشان بدهید.

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [۴]

از اموال ایشان صدقه بگیر تا به وسیله آن ایشان را پاک سازی و پرورش دهی و بر آنان درود فرست که دعای تو موجب آرامش خاطر ایشان خواهد بود.

و این نظام مالی اسلامی قبل از آن که یک نظام مادی باشد، یک نظام روحی و اخلاقی است که التزام به آن موجب ثواب و برکت در مال می‌گردد و شخص را از تنگ‌نظری دور و به گذشت و انفاق مال ترغیب می‌نماید و رد آن موجب عصیان و عقاب الهی است.

احکام خمس، ص: ۹

ویژگی دیگر خمس آن است که از مکلفین به تناسب گرفته می‌شود و نه تنها فقرا از پرداخت آن معاف هستند بلکه کسانی که درآمد آنها فقط هزینه‌های جاری زندگیشان را تامین می‌کند، نیز ملتزم به پرداخت نیستند.

«احکام خمس»، با عنایت به اهمیت و فراوانی پرسش‌های پیرامون خمس، با بیانی ساده و به دور از اصطلاحات پیچیده فقهی، تدوین گردیده است.

امید است گامی در مسیر ترویج احکام و ران ملخی به آستان ملک پاسبان حضرت بقیة الله الاعظم ارواحنا له الفداء باشد.

سید محمد تقی علوی

احکام خمس، ص: ۱۱

خمس در آینه قرآن و روایات

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ
وَأَبْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَ
اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(انفال / ۴۱)

اگر به خدا و آنچه بر بنده ما در روز جدایی حق از باطل [روز درگیری دو گروه با ایمان و بیایمان (جنگ بدر)] نازل کردیم ایمان دارید. بدانید هرگونه غنیمی به دست آورید، خمس آن برای خدا، و پیامبر و ذی القربی و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه (از آنها) است؛ و خداوند به هر چیزی تواناست.

احکام خمس، ص: ۱۲

۱. قال الرضا عليه السلام: فان اخراجه مفتاح رزقكم و تمحيص ذنوبكم و ما تمهدون

لانفسكم ليوم فافتكم

(جامع الاحاديث ۸ / ۱۶۷۶)

حضرت رضا عليه السلام فرمود:

اخراج خمس کلید رزق، و موجب پاک کردن گناهان و زاد و توشه برای روز بیچارگی شما است.

۲. قال الصادق عليه السلام

ان الله لا اله الا هو لما حرم علينا الصدقه انزل لنا الخمس فالصدقه علينا حرام و الخمس لنا فريضه، و الكرامه لنا حلال.

(وسائل الشيعه، باب وجوب الخمس، ج ۶)

امام صادق عليه السلام:

خداوندی که خدایی جز او نیست، وقتی صدقه را بر ما حرام کرد خمس را برای ما قرار داد، پس صدقه بر ما حرام و خمس برای ما واجب است و هدایا برای ما حلال است.

احکام خمس، ص: ۱۳

۳. عن ابی عبدالله علیه السلام، انه قال:

انّی لآخذ من احدكم الدرهم و انی لمن اکثر اهل المدینه مآلاً ما ارید بذلك الا ان تطهروا

(وسائل الشيعه، باب وجوب الخمس، ج ۶)

از امام صادق عليه السلام نقل شده که فرمودند:

با وجودی که من از بسیاری از اهل مدینه ثروتمندترم ولی حتی یک درهم از خمس را هم از شما می گیرم برای آن که شما پاک گردانیده شوید.

۴. عن ابی جعفر علیه السلام، قال:

لا یحل لاحد ان یشتری من الخمس شیئاً حتی یصل الینا حقنا

(وسائل الشيعه، باب وجوب الخمس، ج ۶)

از امام باقر عليه السلام نقل شده که فرمودند:

برای کسی حلال نیست که چیزی از [مال متعلق خمس را بخرد مگر آن که حق ما

[خمس به ما برسد.

احکام خمس، ص: ۱۴

۵. عن ابی بصیر عن ابی جعفر علیه السلام:

قال: سمعته یقول من اشتری شیئاً من الخمس لم یعذره الله، اشتری ما لا یحل له (وسائل الشیعه، باب وجوب الخمس، ج ۶)

ابی بصیر می گوید که از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود:

کسی که چیزی از خمس بخرد، مال غیر حلال خریده و خداوند او را معذور نمی دارد.

۶. عن ابی بصیر قال قلت لابی جعفر علیه السلام:

ما ایسر ما یدخل به العبد النار؟ قال: من اکل مال الیتیم درهماً، و نحن الیتیم (وسائل الشیعه، باب وجوب الخمس، ج ۶)

ابی بصیر نقل می کند که به امام باقر علیه السلام عرض کردم:

کمترین چیزی که فرد به وسیله آن به جهنم می رود چیست؟

حضرت فرمود: خوردن یک درهم از مال یتیم، و یتیم مائیم.

احکام خمس، ص: ۱۵

احکام خمس

اشاره

احکام خمس، ص: ۱۷

۱. خمس منافع

۱. هرگاه انسان از تجارت، صنعت، خدمات یا هدیه و جایزه و صلح و راه‌های دیگر مالی به دست آورد، آن چه از مخارج سال خود او و عیالاتش زیاد بیاید باید خمس آن را پردازد.
  ۲. آن چه از منافع کسب و حقوق که در بین سال به مصرف خوراک، پوشاک، اثاثیه، خرید منزل و مسافرت می‌رسد در صورتی که زائد بر شأن نباشد، خمس ندارد.
  ۳. کسی که دیگری مخارج او را می‌دهد مثل فرزندی که در خانه پدر است یا زوجه‌ای که همه مخارج او را شوهر می‌دهد خمس تمام درآمد خود را باید بدهد. بلی آنچه را در بین سال در راه‌های مشروع مثل خیرات و احسان به ارحام صرف نماید، خمس ندارد.
  ۴. اگر آذوقه‌ای که برای مصرف سالش خریده در آخر سال زیاد بیاید باید خمس آن را بدهد و چنان چه بخواهد قیمت آن را بدهد همان قیمت خریداری شده کافی است.
  ۵. به سرمایه ثابت و در گردش خمس تعلق می‌گیرد و اگر نمی‌تواند پردازد دستگردان کند و به تدریج پردازد.
  ۶. اگر شخصی دو شغل داشته باشد - مثلاً زراعت و تجارت، یا کارمندی و تجارت. می‌تواند برای هر
- احکام خمس، ص: ۱۸
- کدام سال مالی جداگانه قرار دهد و می‌تواند یک سال برای هر دو قرار دهد که اگر در یکی ضرر کرد و در دیگری منفعت، جبران نماید.
  ۷. اگر پیمانکار مبلغی را از کسی گرفت که برایش کاری انجام دهد و سالش فرا رسید

و هنوز آن کار را انجام نداده است آیا این پول خمس دارد؟

ج. خمس ندارد.

خمس حقوق جاری

۸. آیا به اموال خانمی که شوهر مخارج او را می‌دهد و درآمدهای خود اعم از حقوق

یا کسب را جمع می‌کند، خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. بلی، آنچه را پس‌انداز کند، مشمول خمس می‌شود.

۹. بن یا عیدی که به کارمندان داده می‌شود مشمول خمس می‌شود یا خیر؟

ج. بلی، با گذشت سال مشمول خمس می‌گردد.

۱۰. آیا به خانم‌هایی که حقوق خود را صرف در مخارج خانواده می‌نمایند خمس تعلق

می‌گیرد؟

ج. با فرض این که صرف در مخارج خانه می‌نمایند خمس ندارد مگر آن چه در آخر

سال باقی بماند که خمس آن واجب است.

۱۱. در چه صورت بر کارمندان حقوق‌بگیر خمس واجب می‌گردد؟

ج. در صورتی که حقوق آنها بیش از مؤنه سال باشد، خمس بر آن تعلق می‌گیرد.

۱۲. شخصی هر ماه حقوق می‌گیرد و آن را صرف مؤنه می‌کند و هیچ وقت پس‌انداز

ندارد که سال بر آن بگذرد. با این وضع آیا واجب است برای خمس اموال سال قرار

دهد؟

احکام خمس، ص: ۱۹

ج. در فرض سؤال تعیین سال خمسی لازم نیست.

خمس حقوق بازنشستگی

۱۳. حقوق بازنشستگی خمس دارد یا خیر؟

ج. مشمول خمس می باشد.

۱۴. مبلغی را ماهانه از حساب کارمند تحت عنوان پس انداز کم می کنند و در وقت

بازنشستگی با مبلغی اضافه به او می پردازند خمس آن بلافاصله لازم است یا خیر؟

ج. آنچه به عنوان پس انداز با اجازه کارمند از حساب او کم می کنند و در موقع خودش می پردازند بلافاصله باید خمس آن را پردازد و مبلغ اضافه درآمد سال وصول محسوب می شود.

۱۵. ادارات در موقع بازنشستگی مبلغی را تحت عنوان پاداش سنوات خدمت به

کارمندان می پردازند آیا خمس آن را بلافاصله باید پردازند؟

ج. وجوهی که به ایشان داده می شود جزء درآمد سال دریافت است و پرداخت خمس آن بلافاصله لازم نیست.

خمس مستمری بگیران

۱۶. پولی را که ماهانه پس از فوت کارمند به خانواده او می پردازند مشمول خمس

می شود یا خیر؟

ج. پرداخت خمس آن پس از رسیدن سال مالی واجب است.

۱۷. آیا پولی را که بنیاد شهید به خانواده شهدا و جانبازان می دهد مشمول خمس

می گردد؟

ج. بلی، در صورت عدم صرف در مؤنه، خمس دارد.

احکام خمس، ص: ۲۰

تأخیر حقوق

۱۸. اگر دولت در پرداخت حقوق کارمندان تأخیر نماید به طوری که وقتی پرداخت می کند سال خمسی کارمند گذشته است آیا حقوق مذکور از درآمد سال قبل است که خمس آن واجب باشد یا از درآمد سال وصول است؟
- ج. بنا بر احتیاط جزء درآمدهای سال قبل است.
۱۹. چنانچه حقوق به حساب کارمند ریخته شود لکن کارمند دسترسی به برداشت آن نداشته تا سال خمسی او بگذرد پرداخت خمس آن واجب است؟
- ج. جزء عوائد سال قبل است و باید خمس آن را بدهد.

سهام

۲۰. آیا سهام عدالت که از طرف دولت واگذار شده، خمس دارد؟
- ج. هر مقدار از آن که قابل خرید و فروش باشد و در مقابل آن بدهکار نباشید، مشمول خمس می گردد.
۲۱. بعضی از سهام را کارخانجات به مبلغی به پرسنل واگذار می کنند. ولی این سهام قابل خرید و فروش به غیر نیست آیا باید خمس آن را پردازیم؟
- ج. اگر برای خرید آن وجهی پرداخته اند و فعلاً هم سهام قابل خرید و فروش نیست پرداخت خمس آن لازم نیست. ولی خمس عوائد آن را بلافاصله بدهد و چهار پنجم باقی مانده جزء عوائد سال دریافت است.
۲۲. در کارخانجات سهامی را به پرسنل می فروشند و قیمت آن را از حقوق ماهانه کسر می کنند و سود آن را هر ساله می دهند آیا به این سهام و سود آن خمس تعلق می گیرد؟
- ج. سهام مذکور حکم سرمایه را دارد و خمس آن را باید بعد از احکام خمس، ص: ۲۱
- گذشتن سال بر هر قسطی از پول خمس داده شده، پردازند ولی سود آن جزء درآمدهای سال دریافت است که اگر صرف مؤنه شود خمس ندارد.

دیه

۲۳. آیا به پولی که بابت دیه نقص اعضاء یا فوت از طرف بیمه یا جانی پرداخت می‌شود خمس تعلق می‌گیرد؟
ج. دیه خمس ندارد.

قبر

۲۴. شخصی برای خودش قبری بخرد و مدت چند سال بگذرد، خمس چه سالی را باید پرداخت کند؟
ج. در موردی که خرید قبر صحیح بوده اداء خمس آن بقیمت خریداری شده کافی است.

هدیه

۲۵. آیا آنچه به انسان می‌بخشند یا هدیه می‌کنند یا جایزه می‌دهند حکم درآمد کسب را دارد که پس از گذشت سال باید خمس آن را پردازند؟
ج. هدیه حکم سایر درآمدها را دارد و با گذشت سال پرداخت خمس آن لازم است.

کادو و سوغات

۲۶. کادوهاییی که برای منزل انسان می‌آورند یا هدایایی که در جشن‌ها و عروسی به شخص داده می‌شود و نیز آن چه به عنوان سوغات می‌آورند اگر زائد بر احتیاج باشد آیا با گذشت سال، خمس آن را باید پردازند؟
احکام خمس، ص: ۲۲
ج. بلی در فرض سؤال پرداخت خمس آن واجب است.

سرمایه کسب

۲۷. تراکتور، گاوآهن و سایر وسائل کشاورزی جزء سرمایه محسوب می شود و پرداخت خمس آن به قیمت خرید کافی است.
۲۸. درختانی که برای استفاده از چوب آن کاشته می شود (مثل کبوده و صنوبر) پس از رسیدن به حدی که قابل استفاده باشد خمس دارد و هر ساله خمس رشد آن باید محاسبه شود. بلی، اگر درختان برای استفاده در مؤنه کاشته شده باشد خمس ندارد.
۲۹. آیا وسائل کسب، قیمت مغازه خریداری شده مشمول خمس می گردند؟
ج. بلی، مشمول خمس می گردد و اگر خمس آن را دادند افزایش قیمت آن تا به فروش نرسیده، خمس ندارد.
۳۰. آیا به وسایل دندانپزشکی و پیراپزشکی و مطب و لوازم آن خمس تعلق می گیرد؟
ج. بلی، سرمایه محسوب می شود و پرداخت خمس آن واجب است.
۳۱. آیا سپرده‌ای که به نحو مشروع در بانک می گذاریم و از سود آن امرار معاش می کنیم خمس دارد؟
ج. بلی، با گذشت سال مشمول خمس می شود.
۳۲. آیا در تعلق خمس تفاوتی بین سرمایه کم و زیاد است؟
ج. هر دو مشمول خمس می گردد و اگر صاحب سرمایه کم قادر به پرداخت دفعی نیست، با حاکم شرع دستگردان کند.
- احکام خمس، ص: ۲۳
۳۳. در محاسبه سرمایه مغازه اگر بعضی از طلب‌ها قابل وصول نباشد مثل آنکه صاحب چک ورشکسته شده است آیا مشمول خمس می شوند؟
ج. طلب‌های غیر قابل وصول را جزء سرمایه محاسبه ننمایید و اگر اتفاقاً وصول شد بلافاصله خمس آن را بپردازد.
۳۴. زمین مواتی را با زحمت زیاد آباد کرده‌اند آیا خمس زمین را باید بپردازند یا منافع آن متعلق خمس است؟

ج. اگر زمین را به منظور زراعت و یا فروش آباد کرده، چه بفروشد و چه نفروشد با گذشت سال خمس آن واجب است و مخارجی را که برای آباد کردن زمین نموده اگر از مال خمس داده بوده، می تواند آن را کسر کند.

۳۵. آیا چاه آبی که برای زراعت به صورت شخصی یا گروهی می زنند و موتور آلات آن خمس دارد؟

ج. بلی، چاه آب و وسایل آن سرمایه محسوب می گردد و خمس دارد.

۳۶. دفتر شرکت و وسایل آن از قبیل میز و صندلی و تلفن و کامپیوتر مشمول خمس می شود یا خیر؟

ج. محل شرکت و وسایل آن جزء سرمایه کسب محسوب است و پرداخت خمس آن به قیمت خرید با پول مخمس واجب است. بلی اگر محل شرکت ملک دیگری باشد و با اجاره از آن استفاده می کنید پرداخت خمس آن بر مستأجر واجب نیست.

۳۷. شخصی جهت احتیاج شخصی خود ماشین خریداری کرده اگر برای انجام معامله یا حمل اجناس از آن استفاده کند جزء مؤنه است یا سرمایه؟

ج. اگر قطع نظر از کسب، محتاج به ماشین باشد و زائد بر شأن او هم نباشد جزء مؤنه محسوب است و این که گاهی در

احکام خمس، ص: ۲۴

کسب از آن استفاده می کند ضرر ندارد ولی اگر برای کسب گرفته و گاهی استفاده شخصی هم می کند خمس دارد و اگر برای هر دو جهت تهیه شده خمس نصف قیمت خرید را پردازد.

۳۸. کسانی که معامله می کنند اگر سرمایه آنها کلاً خرج شود و سر سال خمسی آنها به اندازه همان سرمایه پول بدست آورده باشند، آیا می توانند جای سرمایه بگذارند یا باید خمس آن را بدهند؟ افرادی که معامله نمی کنند چطور؟

ج. در فرض سؤال، کسانی که معامله نمی کنند باید خمس در آمد جدید را بدهند ولی

آنها که با سرمایه معامله می کنند چنانچه تمام سرمایه خرج شود و قبل از سال خمسی از درآمد جدید سرمایه را جبران نمایند بنابر احتیاط خمس دارد.

۳۹. اوراق سهام مشارکت دولتی را که از بانکها خریداری می کنیم خمس دارد یا خیر؟

ج. حکم سرمایه را دارد و پرداخت خمس آن از پول مخمس لازم است.

۴۰. شخصی حساب سال دارد و در بین سال قطعه زمینی را می فروشد و مبلغی به دست می آورد. آیا واجب است خمس آن را فوراً بدهد یا می تواند صبر کند تا سر سالش برسد آنگاه ادا نماید؟

ج. اگر خمس اصل زمین را داده باشد نسبت به منفعت آن می تواند تا سر سالش صبر کند. ولی اگر خمس به زمین تعلق گرفته، هر وقت فروخت باید خمس آن را بپردازد و تأخیر جایز نیست.

محاسبه قیمت سرمایه

۴۱. در مواردی مقدار سرمایه از جهت تعداد و وزن کم می شود، مثلاً طلا فروشی که سال گذشته صد مثقال طلا داشته اکنون ۹۰ مثقال دارد یا فرش فروشی که ۵۰ قطعه فرش داشته و اکنون ۴۰ قطعه دارد، ولی از نظر قیمت افزایش پیدا کرده است پرداخت احکام خمس، ص: ۲۵

خمس لازم است یا خیر؟

ج. سرمایه در موقع محاسبه باید به قیمت روز تقویم شود و خمس مقدار اضافه نسبت به سال گذشته پرداخت گردد.

۴۲. شخصی ماشین برای کار خریده و یا زمین برای کشاورزی و خمس آن را نداده

می خواهد حساب کند. ماشین و زمین به قیمت خرید محاسبه می شود یا قیمت فعلی؟

ج. اگر آن را به ذمه خریده و پول آن را از عوائد بین سال پرداخت کرده، خمس قیمت

خرید کافی است.

۴۳. برای پرداخت خمس، در چه مواردی می توان بر طبق قیمت خرید محاسبه کرد؟
ج. نسبت به سرمایه باید قیمت فعلی ملاحظه شود و قیمت خرید کافی نیست ولی نسبت به ابزار کسب مثل مغازه و وسایل کار و تراکتور از اشیائی که نگاهداری آنها برای مبادله و استفاده از ترقی قیمت آنها نیست اگر آنها را به ذمه خریداری کرده و از عوائد بین سال وجه آن را پرداخته، خمس پولی که پرداخته کافی است.

افزایش قیمت سرمایه

۴۴. سال گذشته خمس قیمت ماشینی که برای کار خریده بودم پرداختم. اکنون قیمت ماشین ترقی کرده است آیا لازم است خمس ترقی قیمت را امسال محاسبه و تخمیس کنم؟

ج. با فرض آن که سال اول خمس قیمت آن را پرداخته‌اید پرداخت خمس افزایش قیمت تا ماشین را نفروخته‌اید لازم نیست و در صورت فروش هم افزایش قیمت جزء درآمد سال فروش محسوب می‌گردد که اگر تا آخر سال صرف در مؤنه شود خمس ندارد والا خمس آن را باید بپردازید.

احکام خمس، ص: ۲۶

افزایش قیمت غیر سرمایه

۴۵. اگر غیر از سرمایه کسب، مالی دارد که خمس آن را پرداخته است یا خمس ندارد (مثل مهریه) چنان چه قیمتش بالا رود، اگر آن را بفروشد مقداری که بر قیمتش اضافه شده ربح سال فروش محسوب می‌شود که اگر از مخارج سالش زیادتربشود باید خمس آن را بپردازد.

۴۶. زمینی که خمس آن را داده‌اند پس از چند سال می‌فروشند آیا در افزایش قیمت

آن خمس واجب است؟

ج. اگر جهت تجارت خریده باشد زیادی قیمت هر ساله آن از عوائد سال (ترقی) است و خمس دارد و اگر برای نگهداری خریده است زیادی قیمت آن از عوائد سال فروش است و چنان چه صرف در مؤنه آن سال نشود باید خمس آن را بدهد.

پس انداز

اشاره

۴۷. به سکه بهار آزادی یا طلائی که پس انداز شود پس از گذشت سال خمس تعلق می گیرد.

۴۸. پولی را که در صندوق های قرض الحسنه یا بانک پس انداز می کنیم خمس دارد و یا چون در گردش است خمس به آن تعلق نمی گیرد؟

ج. پس از گذشت سال باید خمس پس انداز پرداخت شود اعم از این که در دست خودش باشد یا به حساب بانکی ریخته شده باشد.

۴۹. در اکثر منازل مرد روزانه بابت مخارج مبلغی به دست عیالش می دهد که به مصرف برساند و زن به واسطه قناعت مقداری از آن را پس انداز می کند. اولاً مبلغ پس انداز شده ملک زن است یا شوهر؟ و باید تخمیس شود یا خیر؟

احکام خمس، ص: ۲۷

ج. مبلغ پس انداز شده ملک شوهر است مگر این که آن را به زن هبه نماید و در هر دو صورت (ملک شوهر باشد یا زن) باید خمس آن در آخر سال پرداخت گردد.

۵۰. زنی که پیر است و فرزندانش مخارج او را می پردازند مبلغی از پول های خود را صرف خرید طلا می نماید و جمع می کند که هر وقت راه باز شد به کربلا مشرف شود آیا این طلاها خمس دارد یا نه؟

ج. بلی اگر سال بر آن بگذرد خمس دارد.

۵۱. پولی که پدر و مادر یا بستگان می دهند و شخص آن را پس انداز می کند خمس دارد یا نه؟

بلی، مشمول خمس می باشد.

۵۲. پولی که والدین به فرزند می دهند و او در قلمک خود نگهداری می کند، تخمیس آن به عهده والدین است یا به عهده فرزند، که پس از رسیدن به سن بلوغ پردازد؟
ج. اگر پدر می خواهد تصرف کند باید در آخر سال خمس پول جمع شده در آن سال را از طرف فرزند بدهد و الّا بر عهده خود فرزند است که پس از بلوغ پردازد.

– پس انداز با قناعت کردن

۵۳. اگر به واسطه قناعت کردن، چیزی از مخارج سال انسان زیاد بیاید باید خمس آن را بدهد.

– پس انداز برای خرید خانه

۵۴. اگر پولی که برای خرید مسکن مورد نیاز پس انداز شده، بعد از گذشتن سال صرف در مؤنه دیگری کردیم مثل مسافرت یا بیماری، آیا پرداخت خمس آن لازم است؟

ج. بلی، در فرض سؤال خمس دارد.

احکام خمس، ص: ۲۸

۵۵. جوانی از ۱۶ سالگی شروع به کار کرده و سالی ۱۵۰ هزار تومان پس انداز کرده به قصد خریدن منزل مورد نیاز، آیا خمس این پول واجب است یا نه؟

ج. بلی، در مورد سؤال که مؤنه فعلی او نمی باشد خمس دارد.

۵۶. کارمندی برای تهیه و ساخت مسکن از روی ناچاری پولی را در بانک مسکن گذارده تا با دریافت وام اقدام به تهیه مسکن نماید آیا پس از گذشت سال به آن پول

خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال، چنانچه برای تهیه خانه مسکونی مورد نیاز فعلی و در حد شأن خودشان، راهی به جز طریق مذکور نداشته باشد به آن خمس تعلق نمی گیرد.
 ۵۷. شخصی خانه ای ساخته دارای دو طبقه که طبقه اول برای سکونت خودش می باشد ولی طبقه دوم فعلاً مورد نیاز خودش نمی باشد ولی بعد از ۷ یا ۸ سال دیگر پس از ازدواج فرزندش برای فرزندش در نظر گرفته است آیا به این خانه خمس تعلق می گیرد یا نه؟

ج. در فرض سؤال چون تهیه منزل چندین سال قبل برای فرزندى که هنوز ازدواج نکرده است عرفاً جزء مؤونه فعلی او محسوب نمی شود خمس آن باید ادا شود.
 ۵۸. کسی که به خانه شخصی نیازمند است و نمی تواند یکجا تهیه کند. تدریجاً پول به حساب بانک می ریزد و یا در جای دیگر پس انداز می نماید تا در سال های بعد بتواند خانه تهیه کند. خمس این وجوه پس انداز شده را باید پردازد یا خیر؟

ج. در مورد سؤال اگر راهی برای تهیه خانه مورد نیاز بالفعل جز پس انداز تدریجی ندارد به وجوه پس انداز شده خمس تعلق نمی گیرد هر چند سال بر آن بگذرد.
 ۵۹. اگر پس انداز برای خرید خانه را صرف خرید سکه یا چیز دیگری کنم که ارزش پول کم نشود، اشکال دارد؟

احکام خمس، ص: ۲۹

ج. در فرض سؤال خمس ندارد اما اگر با پول مذکور تجارت می کند تا بعداً خانه بخرد خمس دارد.

۶۰. شخصی به تدریج برای خانه مسکونی از درآمد خود، زمین و لوازم ساختمان تهیه می کند [مثلاً یک سال زمین و سال بعد آهن و سال بعد سیمان و ..] آیا به اجناسی که سال بر آن گذشته خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر برای خانه مورد نیاز فعلی راهی جز طریق فوق ندارد، به اجناس مذکور خمس تعلق نمی‌گیرد.

– پس‌انداز برای تهیه جهیزیه

۶۱. به علت تغییر مدل لوازم زندگی یا کوچک بودن خانه، نمی‌توانم تدریجاً جهیزیه دختر را تهیه کنم و پول آن را جمع می‌کنم، آیا به آن خمس تعلق می‌گیرد؟
ج. در فرض سؤال، اگر به جهت نداشتن محلی برای نگهداری، امکان خرید جهیزیه ندارید و با پرداخت خمس هم امکان تهیه جهیزیه در آینده نباشد، بعید نیست خمس نداشته باشد.

۶۲. برای جهیزیه دختر پول یا لوازم منزل کنار بگذاریم متعلق خمس می‌شود؟
ج. اگر جهیزیه در وقتی تهیه شود که دختر در معرض ازدواج است و اتفاقاً چند سال بگذرد و شوهر نکرده باشد خمس ندارد ولی اگر مثلاً دختر در سن پنج سالگی باشد و تدریجاً برای او جهیزیه بخرند خمس دارد.

۶۳. دختری که کار می‌کند و از درآمد خود پولی را برای تهیه وسایل زندگی در آینده [مثل جهیزیه پس‌انداز می‌کند، خمس دارد یا خیر؟

ج. اگر راهی برای تهیه جهیزیه او نیست و برای خود دختر هم تهیه جهیزیه در یک سال ممکن نیست بعید نیست که مشمول خمس نشود.

احکام خمس، ص: ۳۰

– پس‌انداز برای مصارف عروسی فرزند

۶۴. پولی را که برای ازدواج پس‌انداز نموده‌ایم مشمول خمس می‌گردد یا خیر؟
ج. بلی با گذشت سال پرداخت خمس آن واجب است و در این خصوص فرقی بین جمع‌آوری پول توسط والدین و فرزند نیست.

– پس انداز برای سفر

۶۵. شخصی عازم حج است و اول سال مالی او مثلاً اول اسفند ماه است. از درآمد سال مخارج گذرنامه و بلیط و ... را پرداخته و مقداری ارز برای رفتن تهیه نموده و حرکت او در نیمه اسفند است خمس چه مواردی را باید پردازد؟
- ج. آنچه را که تا اول سال مالی از درآمد همان سال خرج کرده خمس ندارد اما خمس ارزی که تهیه کرده است باید پردازد.
۶۶. در مسافرت حج سوغاتی خریده‌ایم و قبل از دادن به افراد، سال مالی ما فرا می‌رسد آیا پرداخت خمس آنها لازم است؟
- ج. بلی آنچه را تا پایان سال از درآمد خریده‌اید و موجود است خمس دارد.

– پس انداز برای خرید ماشین

۶۷. خود و همسرم کارمندیم به مقتضای احتیاج و شأن با پولی که چند سال پس انداز کرده‌ایم قصد خرید ماشین سواری داریم و چنانچه بخواهیم خمس آن را بدهیم قادر به خرید ماشین نخواهیم بود آیا با این فرض خمس به این پول تعلق می‌گیرد؟
- ج. مبلغ مذکور خمس دارد باید خمس آن را دست گردان کنید و به تدریج ادا نمایید.
- احکام خمس، ص: ۳۱

– پس انداز برای تعویض و توسعه خانه

۶۸. شخصی خانه‌ای برای زندگی معمولی خود دارد، و خانه دیگری به سبک جدید بنا می‌کند و از درآمد سال در آن خرج می‌کند آیا خمس دارد؟
- ج. در فرض سؤال که خانه مورد حاجت خود را دارد به ساختمان نو و وسایلی که سال بر آن گذشته خمس تعلق می‌گیرد.
۶۹. شخصی خانه مسکونی خود را که از درآمد بین سال تهیه کرده پس از چند سال

می فروشد تا خانه بزرگتری تهیه کند، تکلیف خمس نسبت به اصل پول خانه و سودی که پس از فروش به دست آمده چیست؟

ج. قیمت تمام شده خانه خمس ندارد و مقدار ترقی قیمت آن اگر در همان سال فروش به مصرف خرید خانه یا مؤنه دیگر برسد آن هم خمس ندارد و چنان چه بعد از گذشتن سال به مصرف برسد باید خمس آن را بدهند.

۷۰. کارمند یا کارگری که در مؤسسه‌ای مشغول به کار است و در خلال مدت اشتغالش از طرف مؤسسه، خانه‌ای با تمام تجهیزات به عنوان اجاره یا مجانی در اختیارش گذارده‌اند ولی چون خانه شخصی ندارد خانه‌ای از درآمد خود تهیه می‌کند که پس از بازنشستگی به خانه خود برود آیا این خانه خمس دارد یا جزء مؤنه حساب می‌شود؟

ج. چون فعلاً مورد حاجت نیست باید خمس آن را بدهد.

– پس انداز برای خرید لوازم زندگی

۷۱. آیا پولی که برای خرید وسایل ضروری زندگی ذخیره می‌شود خمس دارد؟

ج. اگر الان مورد نیاز اوست ولی تهیه آن بدون پس انداز

احکام خمس، ص: ۳۲

ممکن نیست، خمس ندارد.

خانه اضافی

۷۲. کسی که خانه‌ای دارد و قسمتی از آن را اجاره داده است و قسمت دیگر را خود

ساکن است آیا این قسمت مورد اجاره خمس دارد و یا چون اصل خانه مورد احتیاج

بوده خمس ندارد؟

ج. اگر قسمتی از خانه که اجاره داده است، زائد بر احتیاج باشد خمس دارد و اگر

مورد نیاز است خمس ندارد.

۷۳. کسی که خانه مسکونی از در آمد سال خریده و سالها محل سکنايش بوده و پس از چندین سال می فروشد در حالیکه فعلاً به آن خانه احتیاج ندارد آیا وجه فروش آن خانه خمس دارد یا بعد از زیاد آمدن از مصرف سال خمس دارد یا اصلاً خمس ندارد؟ ج. در مورد سؤال چنانچه خانه دیگری جهت سکونت از ربح سال تهیه نموده مقدار ارزش خانه فروخته شده باید تخمیس شود. و اگر به واسطه رسیدن ارث یا هبه از مورد احتیاج خارج شده مبلغ اضافه بر قیمت تمام شده خانه جزء در آمد سال فروش محسوب می شود.

۷۴. شخصی خانه ای دو طبقه ساخته که مورد نیاز خانواده اوست لکن به خاطر پرداخت اقساط وام، یک طبقه آن را مدتی است اجاره داده است. آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال که طبقه دوم هم مورد نیاز شخصی است، خمس ندارد.

۷۵. دو طبقه ساختمان مورد استفاده بود اکنون که فرزندانم ازدواج کرده اند یک طبقه اضافی است و اجاره داده ایم، آیا به آن خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ ج. در مورد سؤال به آن طبقه خمس تعلق نمی گیرد اما اجاره احکام خمس، ص: ۳۳

آن جزء در آمد شماست که اگر تا آخر سال باقی بماند خمس دارد.

فروش مؤنه

۷۶. شخصی خانه مسکونی خود را به یک میلیون خریده است و حال می خواهد به ده میلیون بفروشد و سرمایه کسب قرار دهد آیا ۹ میلیون اضافی خمس دارد؟ ج. بلی، با گذشت سال، خمس آن لازم است.

۷۷. اگر فرش یا سایر لوازم زندگی را بفروشیم خمس آن را باید بدهیم؟

ج. به قیمت خرید مؤنه خمس تعلق نمی گیرد و زائد بر قیمت خرید ربح سال فروش است که اگر تا آخر سال به مصرف مؤنه نرسید خمس دارد.
لازم به ذکر است که اگر از درآمد سال جایگزین آن فرش و یا لوازم دیگر را خریداری کرده، معادل قیمت خرید فرش اول، باید خمس پردازد.

وسایل اضافی

۷۸. بعضی می گویند اگر از وسایل اضافی خانه یک بار استفاده کنید خمس به آن تعلق نمی گیرد، مثلاً از پتوی اضافی یک شب استفاده نماییم یا فرش اضافی را روی فرش ها پهن کنیم پرداخت خمس آن لازم نیست، آیا مطلب درست است؟
ج. ملاک عدم تعلق خمس، نیاز به آن اشیاء و وسایل است مثلاً اگر ظروف اضافی منزل یا پتو و فرش برای مهمانی مورد نیاز باشد خمس ندارد اما اگر نیازی به آنها ندارد و بدون نیاز از آن استفاده شود باز هم مشمول خمس می گردد.
احکام خمس، ص: ۳۴

۷۹. آیا به وسایل دکوری که تنها جنبه تزیینی دارند خمس تعلق می گیرد؟
ج. اگر زائد بر حدّ متعارف نباشد خمس ندارد و الا خمس آن واجب است.

رهن خانه

۸۰. شخصی خانه‌ای را اجاره نموده و مبلغی را به عنوان قرض الحسنه به صاحب خانه داده است پس از یک یا دو سال که پول را پس می گیرد تا خانه دیگری اجاره کند به این مبلغ خمس تعلق می گیرد یا خیر؟
ج. اگر برای اجاره خانه دیگر مورد نیاز است فعلاً خمس ندارد.

وام

۸۱. اگر پولی را که نزد صاحب خانه رهن گذاشته‌ایم صرف خرید منزل کنیم خمس دارد؟

ج. اگر پس دریافت پول از صاحب خانه، آن را صرف در خرید خانه مسکونی مورد نیاز کنید خمس ندارد.

۸۲. آیا به کمک هزینه‌ای که به صورت وام به دانشجویان پرداخت می‌شود خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. وام خمس ندارد، بلی هر مقدار از آن را پس‌انداز کند پس از پرداخت اقساط آن مشمول خمس می‌گردد.

۸۳. قبل از سال خمسی مبلغی وام گرفته‌ایم و تا اول سال خمسی آن را مصرف نکرده‌ام آیا پرداخت خمس آن لازم است؟

ج. وام خمس ندارد مگر به مقداری که پس‌انداز شود و قسط آن پرداخت گردد.
احکام خمس، ص: ۳۵

۸۴. کارمندی است که از طرف اداره به او وام داده می‌شود و در اقساط طولانی از او گرفته می‌شود آیا به وامی که گرفته اگر خرج نکند خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. اگر مبلغ وام را در مصارف لازم زندگی خرج کند خمس ندارد و اما اگر آن را پس‌انداز یا سرمایه‌گذاری نماید پرداخت خمس آن به صورت یک جا لازم نیست، در پایان سال خمسی هر مقدار از اقساط را که پرداخته است، خمس معادل آن را از وام پس‌انداز شده بدهد.

مهریه

۸۵. مهریه را که زن می‌گیرد خمس ندارد مگر آن که یقین داشته باشد کسی که این مال را به عنوان مهریه داده خمس آن را نداده است.

۸۶. بیست سال قبل ملکی که ده هزار تومان ارزش داشته به عنوان مهریه یا ارث به

خانمی داده شده است اکنون آن ملک را به پانصد هزار تومان فروخته که با آن به حج مشرف شود خمس تعلق می‌گیرد یا نه؟

ج. اگر در همان سالی که ملک را فروخته، پول آن را به حساب حج ریخته و یا صرف در مؤنه کند، خمس ندارد.

۸۷. آیا شخصی می‌تواند تدریجاً مهریه همسر خود را بپردازد تا پس‌انداز مشمول خمس نداشته باشد؟

ج. بلی، آن چه از مهریه همسر به تدریج از درآمد سال پرداخت شود جزء مؤنه و مخارج سال پرداخت است و خمس ندارد.

۸۸. خانمی برای رفتن به حج، زمینی که مهریه او بوده می‌فروشد ولی تا دو سال موفق به رفتن به حج نمی‌شود پول زمین خمس دارد یا نه؟

احکام خمس، ص: ۳۶

ج. چنان چه قیمت زمین از زمان ازدواج ترقی کرده - صد هزار تومان بوده و به یک میلیون فروخته - زیاده بر قیمت زمان ازدواج خمس دارد. بلی، اگر در سال فروش اضافه قیمت به حساب حج واریز شده باشد خمس ندارد.

جهیزیه

۸۹. جهیزیه‌ای که زوجه با خود به خانه زوج می‌آورد اگر زائد بر شأن نباشد خمس ندارد هر چند در سال اول هم مورد مصرف قرار نگیرد.

۹۰. جهیزیه‌ای که معمولاً برای دختر به تدریج خریده می‌شود خمس دارد یا خیر؟
ج. اگر دختر در معرض ازدواج باشد و از درآمد بین سال اشیاء لازمه را تهیه کند خمس ندارد.

۹۱. اگر اشیایی را که به عنوان جهیزیه کنار گذاشته‌ایم پس از گذشت سال به مصرف مؤنه خودمان برسانیم پرداخت خمس آن لازم است؟

- ج. بلی، در فرض سؤال پرداخت خمس آن لازم است.
۹۲. پدر و مادری که برای پسر خود جهیزیه معمول جمع می کنند (لوازمی که بر عهده پسر می باشد)، این لوازم خمس دارد یا خیر؟
- ج. در مناطقی که دختر جهیزیه به همراه نمی آورد و پسر باید وسایل را تهیه کند، حکم جهیزیه جاری است.
۹۳. آیا اگر مادر از درآمد بین سال خودش وسایلی برای فرزند پسر کنار بگذارد که وقت ازواج به ایشان بدهد خمس تعلق می گیرد یا خیر؟
- ج. در مورد سؤال اگر سال بر آن وسائل بگذرد خمس دارد.
- احکام خمس، ص: ۳۷

ارث

۹۴. ارثی که از بستگان نزدیک به شخص می رسد خمس ندارد اما ارثی که از بستگان دور که نداند چنین خویشی دارد به او می رسد بنا بر احتیاط خمس دارد.
۹۵. اگر ارثیه را به قصد افزایش قیمت و تجارت نگه دارد آیا به ترقی قیمت آن خمس تعلق می گیرد؟
- ج. ترقی قیمت آن خمس ندارد لکن افزایش قیمت در سال فروش جزء درآمد آن سال محسوب می شود و چنانچه تا پایان سال مصرف مؤنه نشود، خمس دارد.
۹۶. اگر شخصی یقین نداشته باشد که به اموال پدر یا برادر خمس تعلق گرفته، آیا لازم است خمس مالی که از آنها به ارث به او رسیده بپردازد؟
- ج. اگر یقین به تعلق خمس به مال مورث نداشته باشد پرداخت خمس مال موروثی لازم نیست.
۹۷. اگر یقین نداشته باشیم که پدرمان خمس اموال خود را پرداخته است پس از فوت او باید از اموالش خمس بپردازیم؟

ج. اگر بدانید که اموال پدر متعلق خمس بوده و پدر خمس آن را نداده است یا شک در پرداخت داشته باشید باید خمس آن را پردازید و در صورتی که یقین به تعلق خمس به اموال پدر ندارید پرداخت خمس لازم نیست.

بدهی

۹۸. شخصی که در آخر سال یکصد هزار تومان اضافه دارد و از طرفی پنجاه هزار تومان بدهکاری دارد چقدر خمس پردازد؟

ج. در مورد سؤال خمس صد هزار تومان را بدهد و بدهی را

احکام خمس، ص: ۳۸

که در سال بعد می پردازد جزء مؤنه سال بعد محسوب می شود. بلی اگر در مقابل سرمایه موجود بدهی دارد [مثل این که جنس را نسیه خریده یا موجودی عین وام است می تواند بدهی را از آن کسر کند.

۹۹. شخصی مبلغی بدهکار است و مبلغی هم معادل یا کمتر از آن وجه نقد دارد و سال خمس او رسیده است آیا به مبلغ موجودی خمس تعلق می گیرد و یا چون مبلغی معادل وجه موجود یا بیشتر مقروض است به مبلغ موجود خمس تعلق نمی گیرد؟

ج. اگر بدهی در مقابل مبلغ موجود باشد - مثل این که وام گرفته و در بانک گذاشته -

معادل قرض خمس ندارد و اگر در مقابل آن نیست مثل آن که قرض برای مصرف

شخصی بوده و موجودی از حقوق ماهانه اوست - چنان چه بدهی خود را ادا نمود و

سال بر آن گذشت خمس آن واجب است.

۱۰۰. اگر اقساطی داشته باشیم که چند روز پس از سال مالی وقت پرداخت آن است،

می توانیم از موجودی کسر کنیم؟

ج. اگر قبل از سال مالی اقساط آینده را پردازید خمس ندارد ولی بدون اداء نمی توانید

از موجودی کسر کنید.

مطالبات

۱۰۱. مطالباتی از افراد داریم که پرداخته‌اند و سال خمسی ما می‌رسد آیا پرداخت خمس مطالبات از موجودی نقدی لازم است یا به آنها تعلق نمی‌گیرد؟
- ج. خمس مبلغی را که از مردم طلب دارید باید بپردازید لکن واجب نیست از موجودی نقد بدهید می‌توانید صبر کنید هر وقت وصول شد وجوهاتش را فوراً بپردازید.
- احکام خمس، ص: ۳۹
۱۰۲. مبلغی که انسان به اشخاص قرض الحسنه می‌دهد اگر پس ندهند، خمس به آن تعلق می‌گیرد؟
- ج. اگر متمکن از پس گرفتن نباشد در حکم تلف است و پرداخت خمس آن فعلاً لازم نیست به شرط آن که مسامحه در مطالبه نکرده باشد.

فیش حج و عمره

۱۰۳. پولی که برای ثبت نام عمره مفرده و یا حج به سازمان حج پرداخت می‌شود و در سال‌های بعد نوبت برسد خمس دارد یا خیر؟
- ج. اگر وجه ثبت نام از درآمد همان سال باشد خمس ندارد هر چند در سال‌های بعد به سفر برود. و اگر از پولی است که قبلاً سال بر آن گذشته و بعد ثبت نام نموده، باید خمس آن را بپردازد.
۱۰۴. شخصی با مال غیر مخمس به مکه رفته و به مجتهد رجوع نکرده در این صورت حجش صحیح است یا نه؟
- ج. خمس را باید بدهد ولی حجش صحیح است مگر آن که لباس احرامش را به عین مالی که متعلق خمس باشد خریده و بالتفات به غضب بودن آن را پوشیده باشد.
۱۰۵. شخصی از موجودی نقدی خود که قبلاً خمس آن را پرداخته است صرف مخارج مکه یا مسافرت تفریحی می‌نماید. در این صورت می‌تواند آن مبلغ را از درآمد سال

بعد جبران کند یا باید خمس در آمد سال بعد را پردازد؟
ج. نمی تواند از در آمد سال بعد جبران نماید.

اموال فرزند

۱۰۶. اگر پدر از مال خمس داده چیزی به فرزندش ببخشد و فرزند آن را پس انداز نماید، در آخر سال فرزند باید خمس آن را بدهد یا چون از مال خمس داده پدر بوده است خمس ندارد؟
احکام خمس، ص: ۴۰
ج. آن چه بخشیده می شود اگر چه پدر خمس آن را پرداخته باشد ملک فرزند است و در زائد بر مؤنه، پرداخت خمس آن بر فرزند واجب است.

خمس آذوقه

۱۰۷. مواد غذایی مثل برنج و روغن و حبوبات و غیر آنها که از سال خمسی اضافه می ماند و خمس به آنها تعلق می گیرد، به چه قیمتی باید حساب شود به قیمت آزاد یا به قیمت خرید؟
ج. در مورد سؤال، اگر عین این اشیاء ربح و فائده بوده [مثل محصول مزرعه شخص به قیمت فعلی باید خمس آنها ادا شود و اگر آنها را به ذمه و از عوائد بین سال خریداری کرده، اداء خمس پولی که پرداخت کرده کافی است و اگر از قیمت روز خرید تنزل پیدا کرده تخمیس آن به قیمت فعلی کفایت می کند.

مؤنه

– تعریف مؤنه

۱۰۸. مؤنه عبارت از مخارجی است که شخص برای خود یا افراد تحت تکفل مصرف می‌نماید و شامل مصارف زیارت، تفریح مشروع، هدیه، مهمانی، نذورات، نفقات واجب، مخارج غیر واجب اولاد و ... می‌گردد.

۱۰۹. درختان میوه‌ای که برای مصارف شخصی کاشته می‌شود و گاو و گوسفندی که برای استفاده شخصی از عین شیر و پشم آن [نه فروختن نگهداری می‌شود در حد مؤنه خمس ندارد و خمس زائد را باید پردازند.

احکام خمس، ص: ۴۱

۱۱۰. باغی که میوه آن به فروش می‌رسد سرمایه محسوب می‌شود و خمس دارد.

۱۱۱. اگر از درآمد بین سال تلفن بخرد، جزء مایحتاج است یا خمس دارد؟

ج. تلفن ثابت و همراه مورد نیاز برای امور شخصی خمس ندارد، و تلفن محل کسب، حکم سرمایه را دارد و خمس آن واجب است.

۱۱۲. مخارجی را که شخص صرف زیارت مشهد یا عمره مفرده می‌نماید خمس دارد یا خیر؟

ج. آن چه از درآمد که قبل از گذشتن سال مالی صرف در امور مذکور می‌شود خمس ندارد.

۱۱۳. کسی که پولی را برای خرید ماشین می‌پردازد ولی در سال‌های بعد نوبت تحویل آن می‌رسد باید خمس بدهد؟

ج. مساله دو صورت دارد یکی این که پول را برای خرید اتومبیل می‌دهد و نوبت تحویل آن دو سال دیگر است و صورت دیگر آن که پول را می‌دهد تا مشمول قرعه کشی گردد و یا بعداً در زمان تعیین شده اتومبیل به او فروخته شود در صورت اول اگر ماشین برای سواری شخصی خودش مورد نیاز باشد خمس ندارد و اگر برای حمل مسافر و بار یا رسیدگی به امور شغلیش خریداری شده باشد باید خمس آن به قیمت خرید پردازد و در صورت دوم چه برای سواری شخصی و چه برای امور شغلی باشد

باید خمس آن پول را در اول سال خمسی بدهد.

۱۱۴. وسایل یدکی، لاستیک زاپاس و یخ شکن و ... که برای ماشین سواری شخصی خریداری شده و ممکن است در عرض سال مورد استفاده قرار نگیرد آیا مشمول خمس می‌گردد یا خیر؟

ج. در فرض سؤال به اشیاء مذکوره خمس تعلق نمی‌گیرد.

احکام خمس، ص: ۴۲

۱۱۵. پارچه‌ای جهت کت و شلوار خریداری شده و در دکان خیاطی باقی مانده و هنوز برش نکرده که سر سال خمسی او رسیده است آیا به این پارچه خمس تعلق می‌گیرد یا خیر؟

ج. اگر موقع خرید، مورد احتیاج بوده و اتفاقاً دوخته نشده خمس ندارد و اگر در موقع خرید محتاج آن نبوده بلکه برای بعدها خریداری شده خمس دارد.

۱۱۶. اهل علمی کتابخانه دارد و در عرض سال بعضی از کتب مورد استفاده قرار

نمی‌گیرد، بفرمایید که آیا این نوع کتاب مورد تعلق خمس است یا خیر؟

ج. اگر در معرض مراجعه و استفاده باشد که به حسب حال آن شخص مورد حاجت او شمرده شود خمس ندارد هر چند اتفاقاً چند سال هم مورد مراجعه قرار نگیرد.

۱۱۷. خانه‌ای را که به صورت قسطی خریداری نموده و از درآمد سالیانه اقساط آن را می‌پردازند مشمول خمس می‌شود یا خیر؟

ج. خانه مسکونی مورد نیاز خمس ندارد.

۱۱۸. ماشین و موتورسیکلت و یا دوچرخه که برای سواری و یا برای کسب خریداری شده متعلق خمس است یا خیر؟

ج. اگر برای کسب باشد جزء سرمایه است و خمس قیمت خرید آن را باید بدهد و

اگر برای امور شخصی است جزء مؤنه است و خمس ندارد.

– تهیه وسایل مورد نیاز

۱۱۹. انگشتر، انگو، دستبند و سایر زیورآلاتی که در شأن زن بوده و مورد استفاده او است خمس ندارد و خمس طلای اضافی را باید پردازد و فرق نمی‌کند که طلای اضافی را خودش خریده باشد یا به عنوان هدیه به او داده باشند.
احکام خمس، ص: ۴۳

۱۲۰. آیا فروش طلا برای تعویض یا صرف در کار دیگر خمس دارد؟
ج. اگر طلایی که مورد نیاز بوده بفروشد و قبل از گذشتن سال صرف مؤنه دیگر کند خمس ندارد و آلا به مازاد بر قیمت خرید خمس تعلق می‌گیرد.

– مخارج زائد بر شأن

۱۲۱. فرموده‌اند که ماشین سواری مورد نیاز خمس ندارد حال اگر ماشین زائد بر شأن بخرد- مثلاً پیکان در شأن اوست و بنز بخرد- خمس مبلغ زائد را باید پردازد یا خیر؟
ج. اگر عرفاً زائد بر شأن باشد خمس زائد را باید پردازد.
۱۲۲. در رساله نوشته شده که «مخارج مازاد بر احتیاج خمس دارد» اگر شخصی چند دست لباس و کفش و کتاب‌های گوناگون برای مطالعه بخرد و یا خوراکی‌های متنوع تهیه کند به طوری که در آمدش خرج شود باید خمس بدهد؟
ج. مخارج نسبت به اشخاص متفاوت است و ملاک رعایت شأن است و لباس و کفش و غذا و کتاب اگر مورد حاجت متعارف باشد یعنی تهیه آن در نظر عرف، اسراف و زیاده روی حساب نشود خمس ندارد هر چند تمام در آمدش خرج شود اما اگر در طول سال مثلاً به دو دست لباس بیشتر نیاز ندارد و پنج دست تهیه کند خمس قیمت سه دست اضافه را باید پردازد.

– وسایل خارج از استفاده

۱۲۳. گهواره و اثاثیه آن که مورد استفاده کودک قرار گرفته و چند سال بدون استفاده مانده اکنون آیا خمس دارد یا خیر؟

ج. در فرض سؤال که در سال اول آن را مورد استفاده قرار داده‌اند، خمس ندارد.
احکام خمس، ص: ۴۴

مسائل متفرقه در محاسبه خمس

– جایگزینی در آمد یا مخمس پس انداز شده

۱۲۴. اگر مبلغی که خمس آن را پرداخته و پس انداز کرده‌ام، را خرج کنم می‌توانم از منافع سال جبران نمایم؟

ج. در مورد سؤال نمی‌توانید از درآمد جدید آن را جبران نمایید و باید خمس درآمد را بدهید.

– جایگزینی مالیات با خمس

۱۲۵. مالیاتی را که دولت از اشخاص می‌گیرد به چه حساب می‌توان منظور نمود؟
ج. مالیات جزء مؤنه محسوب می‌شود ولی نمی‌توان آن را بابت خمس محسوب نمود.

– جایگزینی مصارف خیر با خمس

۱۲۶. وجهی که در سال‌های قبل برای ساختمان مسجد و حسینیه داده شده و یا به اشخاص نیازمند بدون اجازه مجتهد پرداخت شده می‌توانیم به حساب خمس منظور نمایم؟

ج. اگر به قصد سهم مبارک امام داده باشد و مجتهد عمل او را امضاء نماید اشکال ندارد. اما اگر به قصد سهم امام نداده بلکه قربه‌الی الله به عنوان مستحب پرداخته است نمی‌تواند بابت سهم امام محاسبه نماید.

– کسر قرض برای مؤنه

۱۲۷. کسی که پایان سال خمسی بدهکاری نقدی (نه قسطی) بابت مؤنه دارد آیا از موجودی متعلق خمس کسر می‌شود؟ و بفرض احکام خمس، ص: ۴۵

کسر شدن آیا فرقی هست در خوراکی و پوشاکی با قرض مسکن و ماشین سواری و خرج جهیزیه دختر و سایر لوازم خانه و زندگی یا خیر؟

ج. بطور کلی اگر دین مربوط به مؤنه زندگی باشد اداء آن قبل از رسیدن سال خمسی از مؤنه محسوب است و خمس ندارد ولی اگر ادا نکند و سال خمسی برسد نمی‌تواند بمقدار دین از ربح موجود کسر کند و در سال بعد که می‌پردازد جزء مؤنه آن سال محسوب می‌شود.

– کسر اقساط آینده

۱۲۸. اگر شخصی در بین سال یک ماشین سواری بخرد به صورت قسطی، وقتی اموال خود را محاسبه می‌کند آیا می‌تواند اقساط آینده را کم کند و خمس بقیه را بپردازد؟

ج. در سر سال خمسی نمی‌تواند اقساطی را که هنوز نپرداخته از درآمد موجود کسر کند.

– بخشش پول به دیگری قبل از سال خمسی

۱۲۹. آیا عمل کسانی که قبل از رسیدن سال برای فرار از خمس اموال خود را می‌بخشند صحیح است یا خیر؟

ج. اگر بخشش آنها صوری نباشد و در حد شأن آنها باشد اشکال ندارد.

۱۳۰. دو نفر با یکدیگر قرار می‌گذارند، که برای فرار از خمس در آمدهای خود را به یکدیگر ببخشند حکم مسأله را بیان فرمائید.

ج. اگر قصد جدی در بخشش داشته باشند و این بخشش وهبه به طور متعارف در شأن آنها باشد اشکالی ندارد.
احکام خمس، ص: ۴۶

۲. معدن

۱۳۱. آن چه از معادن طلا، نقره، سرب، مس، آهن و ... استخراج می شود چنان چه پس از کسر مخارج استخراج به حد نصاب برسد باید خمس آن را پردازد.
۱۳۲. نصاب معدن ۱۵ مثقال طلای سکه دار است.
۱۳۳. اگر چند نفر چیزی از معدن بیرون آورند چنان چه بعد از کم کردن مخارجی که برای به دست آوردن آن مصرف کرده اند قیمت آن به ۱۵ مثقال طلا برسد، اگر چه سهم هر کدام این مقدار نباشد، بنابر احتیاط مستحب خمس آن را بدهند.

۳. زمینی که کافر از مسلمان می خرد

۱۳۴. زمینی را که کافر ذمی از مسلمان می خرد باید خمس آن را پردازد.
۱۳۵. اگر کافر ذمی خمس زمینی را که از مسلمان خریده پردازد و آن را به مسلمانی بفروشد خریدار باید خمس آن را پردازد.

۴. غوص در دریا

۱۳۶. اگر به واسطه غواصی و فرو رفتن در دریا لؤلؤ و مرجان یا جواهر دیگری بیرون آورده شود چنانچه قیمت آن به حد نصاب [۱۸ نخود طلا] برسد باید خمس آن را

پپردازند.

احکام خمس، ص: ۴۷

۵. مال مخلوط به حرام

۱۳۷. اگر مال حلال و مال حرام به طوری مخلوط شود که انسان نتواند آنها را از یکدیگر تشخیص دهد و صاحب مال حرام و مقدار آن هیچ کدام معلوم نباشد باید خمس تمام مال را بدهد و بعد از دادن خمس تصرف در بقیه مال جایز است.

۱۳۸. اگر مال حلال با حرام مخلوط شود و انسان مقدار حرام را بداند ولی صاحب آن را شناسد باید با اجازه مجتهد جامع الشریط آن مقدار را به نیت صاحبش به فقیر غیر سید صدقه بدهد.

۱۳۹. اگر مال حلال با حرام مخلوط شود و انسان مقدار حرام را نداند ولی صاحب آن را می شناسد باید رضایت صاحب آن را تحصیل نماید.

۶. غنائم جنگی

۱۴۰. اگر مسلمین به امر امام معصوم علیه السلام با کفار جنگ کنند و غنائمی بدست آوردند، پس از کنار گذاشتن چیزهایی که مخصوص امام است، خمس بقیه را باید بدهند و سپس تقسیم نمایند.

۷. گنج

۱۴۱. اگر انسان گنج پیدا کند که از طلا و نقره باشد و قیمت آن به مقدار ۱۵ مثقال

طلای سکه دار باشد باید خمس آن را پردازد. و اگر غیر طلا و نقره باشد بنابر احتیاط نصاب آن ۱۵ مثقال طلای سکه دار است.

احکام خمس، ص: ۴۸

۱۴۲. مخارجی را که برای به دست آوردن گنج و معدن و غوص در دریا کرده، کسر می شود و سپس با نصاب سنجیده می شود.

احکام خمس، ص: ۴۹

سال مالی (خمس)

اشاره

احکام خمس، ص: ۵۱

تعریف سال مالی (خمس)

۱۴۳. تاجر و کاسب و صنعت گر و مانند آن، که درآمد تدریجی دارند می توانند وقتی که شروع به کاسبی می کنند و سود می برند را اول سال مالی خود قرار دهند. و یک سال که بگذرد خمس آن چه را که از خرج سالشان زیاد آید پردازند.

۱۴۴. انسان برای محاسبه خمس می تواند سال شمسی یا قمری داشته باشد.

۱۴۵. برای کشاورز، روزی که محصول را جمع آوری می کند اول سال مالی محسوب است.

۱۴۶. سال مالی حقوق بگیران از چه زمان آغاز می شود؟

ج. روزی که اولین حقوق را دریافت کردند می توانند اول سال مالی خود قرار دهند.

۱۴۷. کسی که کاسب نیست و درآمد اتفاقی دارد، چه وقت را اول سال خود قرار

دهد؟

ج. روزی که مال به دست او می‌رسد اول سال مالی اوست.
 ۱۴۸. آیا داشتن حساب سال جهت پرداخت وجه برای غنی و فقیر لازم است و باید انسان در هر وضعی که باشد حساب سال داشته باشد یا نه؟
 ج. برای کسی که عوائد زائد بر مخارج سال ندارد، نگاه داشتن حساب سال واجب نیست.

احکام خمس، ص: ۵۲

کسی که بین سال خمسی فوت شود

۱۴۹. کسی که سال خمسی دارد و از دنیا می‌رود و هنوز سال خمسی آن شخص نرسیده و وصیت هم دارد مقداری برنج و پول نقد و غیره زیاد آمده، آیا خمس به آنها تعلق می‌گیرد؟
 ج. باید عواید بین سال متوفی تا زمان فوت و آنچه طلب دارد کلاً تخمیس شود هر چند سال خمسی متوفی نرسیده باشد و فقط مخارج تا حین موت او خمس ندارد و مخارج بعد از موت هر چند صرف در مورد وصیت شده باشد خمس دارد.

تغییر سال خمسی

۱۵۰. آیا می‌توان سال خمسی را تغییر داد، چگونه؟
 ج. در صورتی که به ضرر ارباب خمس نباشد اشکال ندارد.
 ۱۵۱. اگر شخص بخواهد سر سال را از شعبان به بعد از سیزده نوروز تغییر دهد، اشکال ندارد؟

ج. در ماه شعبان محاسبه نماید و خمس را بدهد و در سیزده نوروز نیز خمس درآمدهای ما بین شعبان و سیزده نوروز را پردازد و سال بعد سیزدهم نوروز خمس خود را محاسبه کند.

تعیین سال خمسی برای افراد مجرد

۱۵۲. آیا تعیین سال خمسی برای افراد مجرد هم لازم است؟
ج. در تعلق خمس فرقی بین افراد مجرد و متأهل نیست هر کس در آمد اضافه بر مؤنه داشته باشد باید خمس خود را پردازد.
احکام خمس، ص: ۵۳

پرداخت خمس

اشاره

احکام خمس، ص: ۵۵

قصد قربت در پرداخت خمس

۱۵۳. مسلمان در پرداخت خمس باید قصد قربت کند.

پرداخت خمس به مجتهد

۱۵۴. سهم امام علیه السلام را به چه کسی باید پردازیم؟

ج. در زمان حضور امام معصوم علیه السلام باید به امام داده شود و در زمان غیبت به مجتهد جامع شرایط پرداخت شود و یا با اجازه او به مصرف برسد.

۱۵۵. سهم امام با خمس چه تفاوتی دارد؟

ج. خمس به دو قسمت تقسیم می‌گردد، که نصف آن سهم امام علیه السلام است که باید به مجتهد پرداخت شود و نیم دیگر سهم سادات است که باید به سادات فقیر داده شود.

پرداخت خمس از درآمد آینده

۱۵۶. شخصی مقداری وجه نقد دارد که در حساب بانکی گذاشته و می‌خواهد خمس آن را پس از دستگردان از درآمد سال بعد بدهد، چه صورت دارد؟

ج. اگر از منافع سال بعد بخواهد خمس ربح سال قبل را بدهد مانعی ندارد ولی خمس مبلغی را که از بابت خمس ربح سال قبل داده نیز باید بدهد. مثلاً اگر صد هزار تومان پس انداز داشته و بیست هزار تومان خمس آن را از درآمد سال بعد پرداخته، در احکام خمس، ص: ۵۶

سال آینده باید خمس بیست هزار تومان را هم پردازد و لذا اگر به جای خمس ربع بدهد به وظیفه عمل کرده است.

پرداخت خمس دیگری بدون اجازه

۱۵۷. آیا زوجه می‌تواند بدون اجازه فرزندان از اموال شوهر خود که فوت نموده خمس بدهد. چون ممکن است ورثه بگویند خمس بدهکار نبوده و ادا نکنند، یا نمی‌تواند؟

ج. اگر زوجه یقین داشته باشد که خمس بر میت واجب بوده و بداند که ورثه دیگر نمی دهند و مال در اختیار او باشد واجب است با اذن حاکم شرع جامع شرایط خمس را از آن مال ادا کند.

۱۵۸. پدرم خمس بر ذمه دارد من که فرزند او هستم اگر از طرف او خمس را ادا کنم در صورتی که می دانم راضی است آیا ذمه او بری می شود یا نه؟
ج. در صورتی که خود پدر امر کرده باشد جایز است و الا با اداء فرزند بدون اذن پدر، ذمه پدر بری نمی شود. بلی اگر پدر خمس خود را دستگردان کرده باشد ادای دین پدر نیاز به وکالت و اجازه او ندارد.

پرداخت خمس به دفتر یا وکیل مجتهد میت

۱۵۹. اگر شوهر خمس نمی دهد آیا زوجه او می تواند از مال شوهر و بدون اجازه او خمس پردازد؟
ج. زوجه نمی تواند بدون اجازه از مال شوهر بدهد و در صورت اطمینان به تعلق خمس به اموال شوهر و امتناع شوهر از احکام خمس، ص: ۵۷
پرداخت، با اجازه از مجتهد می تواند خمس اموالی را که مورد مصرف خود اوست پردازد.

۱۶۰. کسی که بر تقلید از مجتهد متوفی باقی مانده است خمس خود را می تواند به وکلای او بدهد یا باید به مجتهد زنده پرداخت کند؟
ج. وکالت وکیل مجتهد با فوت او باطل می شود و باید خمس را به مجتهد جامع شرایط زنده پردازد.

۱۶۱. اگر شخصی مقلد مجتهدی بوده و مبلغی بابت خمس با مشارالیه دستگردان کرده

و بدهکار شده و تا کنون بدهکاری فوق را نداده، نسبت به بدهکاری به مجتهد سابق که فعلاً مقلد او نیست تکلیفش چیست؟

ج. اگر مجتهدی که قبلاً مقلد او بوده از دنیا رفته باید مبلغ مذکور را به مجتهد زنده جامع الشرائط پردازد و در صورتی که مجتهد متوفی فقیر بوده و برای خود تملک کرده است باید به ورثه او پرداخت شود.

پرداخت خمس به امور خیریه

۱۶۲. در مجالس سوگواری ائمه علیه السلام یا اعیاد مذهبی می شود از سهم مبارک امام علیه السلام و سهم سادات اطعام نمود؟

ج. امر سهم مبارک امام علیه السلام در عصر غیبت با فقیه جامع الشرائط است و سهم سادات باید به فقراء سادات داده شود.

پرداخت خمس به واجب النفقه

۱۶۳. شخصی خودش سید است آیا می تواند به فرزندش که تحصیل می کند و کاری ندارد از بابت سهم سادات بدهد؟

ج. اگر تحصیل، متوقف بر زائد بر نفقه واجب باشد مانعی ندارد.

احکام خمس، ص: ۵۸

۱۶۴. زنی که فرزندانش سادات باشند و پدرشان مخارج زندگی ایشان را ندهد این مادر می تواند سهم سادات خود را به بچه های سادات خودش بدهد یا خیر؟

ج. مادر می تواند سهم سادات خود را در غیر نفقه واجب به فرزند فقیر خودش بدهد و نیز اگر شوهرش سید و فقیر باشد می تواند سهم سادات را به او بدهد.

۱۶۵. آیا شوهر می تواند به همسرش سهم سادات بدهد؟
ج. اگر زن فقیر باشد، در غیر نفقه واجبه می تواند از شوهر یا دیگران سهم سادات دریافت نماید.

پرداخت خمس به غیر مؤمن

۱۶۶. آیا پرداخت خمس به غیر مؤمن جایز است؟
ج. خیر، خمس باید به مؤمن داده شود.

به ذمه گرفتن خمس

۱۶۷. آیا می توان در پایان سال خمس را محاسبه کرده و بدون دستگردان به ذمه گرفت و در مال تصرف نمود؟
ج. به ذمه گرفتن بدون دستگردان کافی نیست و نمی تواند در اموال تصرف کند.

مصالحه خمس

۱۶۸. اشخاصی که از آقایان مراجع تقلید اجازه دریافت سهم مبارک امام علیه السلام را دارند می توانند با دهندگان وجه به کمتر مصالحه کنند؟
ج. با فرض اشتغال ذمه، به سهم مبارک امام علیه السلام و احکام خمس، ص: ۵۹
تمکن از اداء آن، مصالحه به کمتر جایز نیست.

دستگردان

تعریف دستگردان

۱۶۹. دستگردان در باب خمس به چه معنی است؟
اگر کسی خمس بدهکار باشد و نتواند یکجا بپردازد می تواند مقدار خمس خود را به مجتهد بدهد و سپس از مجتهد قرض بگیرد و به تدریج بپردازد. این کار را دستگردان کردن می نامند.

اثر دستگردان

۱۷۰. اثر دستگردان در باب خمس چیست؟
ج. اثر دستگردان این است که خمس که به عین مال تعلق گرفته بود ادا می شود و در نتیجه تصرفات او در اموالش بدون اشکال می گردد و سود معاملات که حاصل می شود همه متعلق به اوست و فقط مبلغ دستگردان شده را بدهکار است که باید بپردازد.

دستگردان با چک مدت دار

۱۷۱. دستگردان با چک مدت دار جایز است یا خیر؟
ج. چک حکم حواله را دارد و دستگردان با آن صحیح نیست.
۱۷۲. شخصی از یکی از مراجع، تقلید می کرده و اکنون بنا دارد از دیگری تقلید کند. مقداری از وجوهات خود را به نماینده مرجع اول پرداخته و قسمتی را هم دستگردان کرده که بعداً بپردازد اکنون باید به مرجع جدید بدهد یا همان مرجع اولی؟
ج. با فرض دستگردان با مرجع اولی، باید احتیاطاً به خود او

احکام خمس، ص: ۶۰

داده شود یا با اجازه او به دیگری بدهد.

کوتاهی در پرداخت خمس

۱۷۳. شخصی که در پرداخت خمس کوتاهی می کند چه حکمی دارد؟
ج. معصیت کرده و تصرف در مالی که خمس به آن تعلق گرفته جایز نیست و معاملات و تصرفات واقع بر آن در مقدار خمس فضولی است.

استفاده از اموال کسی که خمس نمی دهد

۱۷۴. کسی که از ابتدای زندگی تا کنون خمس نپرداخته و چیزهایی هم برای زندگی تهیه نموده مثل فرش و وسایل خانه اکنون چگونه باید محاسبه کند؟
ج. چیزهایی که تهیه کرده است اگر از مؤنه است و یقین ندارد به این که پول آن متعلق خمس بوده، پرداخت خمس آن واجب نیست.
۱۷۵. اشخاصی که اموالی را از طریق کسب مشروع به دست آورده ولی حساب سال ندارند و گاهی بدون حساب، چیزی به فقرا و سادات کمک می کنند آیا جایز است که به عنوان مهمانی از مال آنها خورد و یا خیر؟
ج. با علم به این که به عین مال مورد ابتلاء خمس تعلق گرفته و ادا نشده تصرف در آن جایز نیست مگر آن که خود مالک و در صورت امتناع خود متصرف با اجازه مجتهد جامع الشرایط خمس آن را پردازد و یا با اجازه مجتهد خمس مقدار مصرفی را بذمه بگیرد و بعد پردازد. و اگر علم به تعلق خمس به عین مال ندارند اشکال ندارد.

احکام خمس، ص: ۶۱

۱۷۶. کسی که اصلاً خمس نداده و نمی دهد وظیفه همسایه و خانواده آنها چه می باشد؟
ج. هر چیزی را که انسان یقین داشته باشد به عین آن خمس تعلق گرفته نمی تواند در آن تصرف نماید و زن و فرزند می توانند با اجازه از مجتهد در اموال مورد حاجت تصرف کنند و خمس آن را خود بر ذمه بگیرند و پردازند.

۱۷۷. فرزندی که پدرش زکات و خمس نمی‌دهد آیا می‌تواند از مال پدر مصرف کند؟

ج. اگر نداند به عین آن خمس و زکات تعلق گرفته اشکال ندارد و در صورت یقین حکم مسأله قبل را دارد.

استفاده از اموال کسی که معتقد به خمس نیست

۱۷۷. اگر از کافر یا کسی که به دادن خمس معتقد نیست (مثل اهل سنت) مالی به دست انسان برسد واجب نیست بلافاصله خمس آن را بدهد ولی زمینی را که مسلمان از کافر ذمی بخرد در صورتی که کافر خمس آن را نداده باشد، باید خمس آن را بپردازد.

۱۷۹. اگر از کسی که اجتهاداً یا تقلیداً معتقد به خمس هدیه نیست چیزی به ما برسد که می‌دانیم یک سال نزد او بوده، پرداخت خمس آن بر ما واجب است؟
ج. بلی، باید خمس آن را بپردازید و سپس تصرف نمایید.

تصرف در مال متعلق خمس

۱۸۰. بعد از تمام شدن سال و مستقر شدن خمس، تصرف در مالی که خمس آن واجب شده بدون اذن مجتهد جایز نیست.

احکام خمس، ص: ۶۲

۱۸۱. اگر جنسی بخرد و بعد از معامله قیمت آن را از پول خمس نداده بپردازد معامله ای که کرده صحیح است ولی چون از پولی که خمس در آن است به فروشنده داده است به مقدار خمس آن مدیون می‌باشد.

۱۸۲. اگر چیزی را که خمس آن داده نشده به دیگری ببخشد پنج یک آن چیز ملک او نمی شود.

۱۸۳. اگر مالی را که خمسش داده نشده بخرد چنان چه حاکم شرع پنج یک آن را اجازه ندهد معامله آن مقدار باطل است.

۱۸۴. اگر جنسی را که خمس به آن تعلق گرفته به دیگری بفروشند معامله نسبت به یک پنجم آن فضولی و محتاج اجازه مجتهد است.

۱۸۵. اگر بدانیم مالک اتوبوس، تاکسی و ... خمس ماشین خود را نداده است، آیا جایز است برای حمل و نقل از آن استفاده کنیم؟

ج. تصرف در ماشینی که متعلق خمس شده، بدون اذن از مجتهد و پرداخت سهم خمس جایز نیست.

۱۸۶. نماز بر روی فرش که متعلق خمس شده و یا خانه‌ای که به آن خمس تعلق گرفته، و مالک خمس آن را نپرداخته صحیح است؟

ج. در فرض سؤال تصرف در خانه و فرش غصب و حرام و نماز در آن باطل است.

نماز در خانه میتی که خمس بدهکار است»

۱۸۷. تصرف در ملک میتی که خمس یا زکات بدهکار است، حرام و نماز در آن باطل است، ولی اگر بدهی او را بدهند یا ضامن شوند که ادا نمایند، به نحوی که دین از عهده میت ساقط شود، جایز

احکام خمس، ص: ۶۳

است و اگر عین مال متعلق زکات و خمس در مال میت موجود باشد فقط تصرف و نماز در آن عین قبل از اداء جایز نیست ولی تصرف و نماز در غیر آن اشکال ندارد.

معاشرت با تارک خمس

۱۸۸. زید قبلاً خمس اموالش را به مرجع تقلید خودش و سایر مراجع می داد حالا مدتی است که سهم مبارک را نمی دهد با چنین شخصی آیا می توانم شریک معامله ای باشم و یا برایش اجیر شوم و کار کنم؟

ج. شرکت با شخص مذکور در صورتی که یقین دارید که اموال مورد ابتلاء شما از شخص مذکور متعلق خمس شده و ادا نکرده اشکال دارد ولی اجیر شدن و کار کردن برای او مانعی ندارد و اجرتی که به شما می دهد اگر یقین ندارید که متعلق خمس واقع شده گرفتن آن مانعی ندارد و اگر یقین دارید پولی که به شما به عنوان اجرت می دهد متعلق خمس شده و خمس آن را نداده باید آن را قبول نکنید و از او بخواهید تا پول حلال به شما بدهد.

نماز در خانه تارک خمس

۱۸۹. کسی خانه ای را از پول خمس نداده خریده و در آن نماز می خواند، نماز و غسل او چه صورت دارد؟ آیا غسل باطل است یعنی جنابتش باقی است؟

ج. اگر معامله را به ذمه انجام داده نماز و غسل اشکال ندارد البته واجب است خمس را هم بدهد و اگر عین بعین انجام داده تا موقعی که خمس آن را نپرداخته هر گونه تصرف در آن خانه اشکال دارد.

احکام خمس؛ ص ۶۴

احکام خمس، ص: ۶۴

خوردن از غذای تارک خمس

۱۹۰. بعضی مؤمنین می پرسند، جاهائی دعوت می شویم که یقین داریم حساب سال ندارند، آیا غذا خوردن و یا تصرف دیگر ما، در منزل آنان چه صورت دارد؟
ج. اگر یقین ندارند که به عین آنچه مورد ابتلاء آنها است خمس تعلق گرفته باشد ظاهراً اشکال ندارد.

موارد پرداخت سهم سادات

سید به چه کسی گفته می شود

۱۹۱. سید به چه کسانی گفته می شود؟ و کسانی که از طرف مادر به پیامبر اکرم منسوب هستند حکم سید دارند؟
ج. کسانی که نسب آنها به جدّ رسول گرامی اسلام حضرت عبدالمطلب می رسد، سید هستند و می توان به آنها سهم سادات پرداخت کرد و گرفتن زکات بر آنان حرام است. و کسانی که از طرف مادر به دودمان شریف حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله انتساب دارند از فرزندان پیغمبر صلی الله علیه و آله محسوب می شوند ولی نمی توانند از سهم سادات استفاده نمایند و گرفتن زکات برای آنها جایز است و احکام مترتب بر عنوان سید در ابواب فقهی بر آنها مرتب نمی شود.

موارد پرداخت سهم سادات

۱۹۲. به سید فقیر چه مقدار می توان سهم سادات پرداخت کرد؟
ج. سهم سادات به سید فقیر داده می شود و سید نباید بیش از خرج سالش سهم سادات بگیرد.

احکام خمس، ص: ۶۵

۱۹۳. سید فقیری است که با آن که فرزندان حاضرند مخارج او را بدهند او خود

نمی خواهد زیر بار منت فرزندانش برود و می خواهد از طریق سهم سادات اداره شود چه صورتی دارد؟

ج. جواز گرفتن سهم سادات در فرض مذکور مشکل است. بلی اگر واقعاً گرفتن مخارج از فرزند و تکفل او بر خلاف شأنش باشد و عرفاً توهین محسوب شود جایز است.

پرداخت سهم سادات به مادر و پدر

۱۹۴. آیا فرزند می تواند به پدر و مادرش سهم سادات بدهد؟

ج. پدر و مادر واجب النفقه اولاد هستند و نفقه واجب را نمی توان بابت سهم سادات پردازد.

پرداخت سهم سادات به زنی که فقیر است تا خرج خانه کند

۱۹۵. آیا می توان به شخصی که خودش سید نیست ولی عیال او سیده است سهم سادات پرداخت؟

ج. اگر زن فقیر است و شوهر قادر به اداء نفقه او نیست، مانعی ندارد که به زوجه او خمس بدهند، هر چند در زندگی شوهر و فرزندانش مصرف نماید ولی به شوهر او نمی شود خمس داد.

پرداخت سهم سادات به سید معصیت کار

۱۹۶. آیا به سید معصیت کار می توان خمس پرداخت؟

ج. اگر کمک به معصیت او شود جایز نیست و نیز اگر نهی از منکر متوقف بر عدم پرداخت به او باشد واجب است که پردازند.

احکام خمس، ص: ۶۶

عدم لزوم تذکر خمس به گیرنده

۱۹۷. مبلغی را که انسان بابت خمس به کسی می دهد آیا لازم است به او بگوید خمس است؟

ج. اگر مستحق گرفتن خمس باشد لازم نیست به او بگوید که خمس است.

۱۹۸. آیا اگر بدانیم سید فقیر حاضر به قبول سهم سادات نمی باشد پرداخت سهم سادات به وی بدون اطلاع به او مبرئ ذمه می باشد؟

ج. با علم به عدم قبول سهم سادات ابراء ذمه پرداخت کننده مشکل است.

پرداخت سهم سادات نیاز به اجازه دارد

۱۹۹. آیا دادن سهم سادات با رعایت آنچه در توضیح المسائل آمده است اذن مجتهد می خواهد؟

ج. بنا بر احتیاط اذن مجتهد لازم است ولی از طرف اینجانب بطور عام پرداخت سهم سادات کرام به آنها که محتاج اند مجاز است.

مظالم

۲۰۰. مظالم عباد چیست و مورد مصرف آن کجاست؟

ج. اعیان و دیونی است که بر ذمه شخص باشد و صاحبان آن معلوم نباشد، و مورد مصرف آن بنا بر احتیاط فقیر غیر سید است و احتیاط لازم آن است که از مجتهد نیز اذن بگیرد.

احکام خمس، ص: ۶۷

آثار حضرت آیت الله العظمی صافی مدظله الوارف در یک نگاه

نام کتاب ----- زبان ----- ترجمه

فقه:

- ۱- توضیح المسائل ----- فارسی -----
- ۲- منتخب الاحکام ----- فارسی -----
- ۳- احکام نوجوانان ----- فارسی ----- انگلیسی
- ۴- جامع الاحکام در ۲ جلد ----- فارسی -----
- ۵- استفتائات قضایی ----- فارسی -----
- ۶- استفتائات پزشکی ----- فارسی -----
- ۷- مناسک حج ----- فارسی ----- عربی
- ۸- مناسک عمره مفرده ----- فارسی ----- عربی
- ۹- هزار سؤال پیرامون حج ----- فارسی -----
- ۱۰- پاسخ کوتاه به ۳۰۰ پرسش در ۲ جلد ----- فارسی -----
- ۱۱- اعتبار قصد قربت در وقف ----- فارسی -----
- ۱۲- رساله در احکام ثانویه ----- فارسی -----
- ۱۳- فقه الحج در ۴ جلد ----- عربی -----
- ۱۴- هدایه العباد در ۲ جلد ----- عربی -----
- ۱۵- هدایه السائل ----- عربی -----
- ۱۶- حواشی علی العروه الوثقی ----- عربی -----
- ۱۷- رسائل الخمس فی فقه الإمامیه ----- عربی -----
- ۱۸- صلاة المسافر ----- عربی -----
- احکام خمس، ص: ۶۸
- ۱۹- فقه الخمس ----- عربی -----

- ٢٠- أوقات الصلوة ----- عربى -----
- ٢١- الاحكام الشرعية ثابتة لا تتغير ----- عربى ----- فارسى
- ٢٢- التعزير (احكامه و ملحقاته) ----- عربى -----
- ٢٣- ضرورة وجود الحكومة او ولاية الفقهاء فى عصر الغيبة (الخمسة و ولاية الفقيه) -----
----- عربى ----- فارسى
- ٢٤- رسالة فى معاملات المستحدثه ----- عربى -----
- ٢٥- التداعى فى مال من دون بينة و لا يد ----- عربى -----
- ٢٦- رسالة فى المال المعين المشتبه ملكيته ----- عربى -----
- ٢٧- حكم نكول المدعى عليه عن اليمين ----- عربى -----
- ٢٨- ارث الزوجة ----- عربى -----
- ٢٩- مع الشيخ جاد الحق فى ارث العصبه (مسألة التعصيب) ----- عربى -----
- ٣٠- حول ديات ظريف ابن ناصح ----- عربى -----
- ٣١- بحث حول الاستسقام بالازلام (مشروعية الاستخارة) ----- عربى -----
- ٣٢- الشعائر الحسينيه ----- عربى -----
- ٣٣- آنچه هر مسلمان بايد بداند ----- تركى -----
- احكام خمس، ص: ٦٩
- اصول فقه:
- ٣٤- بيان الاصول در ٣ جلد ----- عربى -----
- ٣٥- رسالة فى الشهرة ----- عربى -----
- ٣٦- رسالة فى حكم الاقل و الاكثر فى الشبهة الحكمية ----- عربى -----
- ٣٧- رسالة فى الشروط ----- عربى -----
- قرآن و تفسير:
- ٣٨- تفسير آيه فطرت ----- فارسى -----

- ۳۹- القرآن مصون عن التحریف ----- عربی -----
- ۴۰- تفسیر آیه التطهیر ----- عربی -----
- ۴۱- تفسیر آیه الانذار ----- عربی -----
- عقاید و کلام
- ۴۲- عرض دین ----- فارسی -----
- ۴۳- به سوی آفریدگار ----- فارسی -----
- ۴۴- الهیات در نهج البلاغه ----- فارسی -----
- ۴۵- معارف دین ۲ جلد ----- فارسی -----
- ۴۶- پیرامون روز تاریخی غدیر ----- فارسی -----
- ۴۷- ندای اسلام از اروپا ----- فارسی -----
- ۴۸- نگرشی بر فلسفه و عرفان ----- فارسی -----
- ۴۹- نیایش در عرفات ----- فارسی -----
- ۵۰- سفرنامه حج ----- فارسی -----
- ۵۱- شهید آگاه ----- فارسی -----
- ۵۲- نوید امن و امان ----- فارسی -----
- احکام خمس، ص: ۷۰
- ۵۳- پاسخ ده پرسش ----- فارسی -----
- ۵۴- اصالت مهدویت ----- فارسی -----
- ۵۵- تجلی توحید در نظام امامت ----- فارسی ----- عربی
- ۵۶- نظام امامت و رهبری ----- فارسی -----
- ۵۷- ولایت تکوینی و ولایت تشریحی ----- فارسی -----
- ۵۸- پیرامون معرفت امام ----- فارسی -----
- ۵۹- عقیده نجات بخش ----- فارسی -----

- ۶۰- به سوی دولت کریمه----- فارسی-----
- ۶۱- باورداشت مهدویت----- فارسی----- عربی
- ۶۲- انتظار، عامل مقاومت و حرکت----- فارسی-----
- ۶۳- فروغ ولایت در دعای ندبه----- فارسی----- عربی
- ۶۴- معرفت حجت خدا----- فارسی-----
- ۶۵- وابستگی جهان به امام زمان----- فارسی-----
- ۶۶- توضیحات پیرامون کتاب عقیده مهدویت در تشیع امامیه----- فارسی-----
- انگلیسی
- ۶۷- امامت و مهدویت----- فارسی-----
- ۶۸- پیام‌های مهدوی----- فارسی-----
- ۶۹- گفتمان مهدویت----- فارسی----- انگلیسی
- ۷۰- گفتمان عاشورایی----- فارسی-----
- ۷۱- مقالات کلامی----- فارسی-----
- ۷۲- الی‌هدی کتاب‌الله----- عربی-----
- ۷۳- ایران تسمع فتجیب----- عربی-----
- احکام خمس، ص: ۷۱
- ۷۴- رساله حول عصمة الانبياء و الائمة----- عربی-----
- ۷۵- تعلیقات علی رساله الجبر و القدر----- عربی-----
- ۷۶- لمحات فی الكتاب و الحدیث و المذهب----- عربی-----
- ۷۷- صوت الحق و دعوة الصدق----- عربی-----
- ۷۸- رد اكدوبة خطبة الامام علی، علی الزهرا علیهما السلام----- عربی-----
- ۷۹- مع الخطیب فی خطوطه العریضة----- عربی----- اردو / فرانسه
- ۸۰- رساله فی البداء----- عربی-----

- ۸۱- جلاء البصر لمن يتولى الائمة الاثنى عشر ----- عربی -----
- ۸۲- حديث افتراق المسلمين على ثلاث و سبعين فرقة ----- عربی -----
- ۸۳- من لهذا العالم؟ ----- عربی -----
- ۸۴- بين العلمين، الشيخ الصدوق والشيخ المفيد ----- عربی ----- فارسی
- ۸۵- مقدمات مفصلة على «مقتضب الاثر» و «مكيال المكارم» و «منتقى الجمان» ----- عربی -----
- ۸۶- امان الامّة من الضلال والاختلاف ----- عربی -----
- احكام خمس، ص: ۷۲
- ۸۷- البكاء على الامام الحسين عليه السلام ----- عربی -----
- ۸۸- النقود اللطيفة على الكتاب المسمى بالانخبار الدخيلة ----- عربی -----
- حديث:
- ۸۹- منتخب الاثر در ۳ جلد ----- عربی ----- اردو /
- انگلیسی
- ۹۰- قبس من مناقب امير المؤمنين عليه السلام
- (مئة و عشر حديث من كتب عامة) ----- عربی ----- فارسی
- ۹۱- احاديث الائمة الاثنى عشر، اسنادها و الفاظها ----- عربی -----
- ۹۲- احاديث الفضائل ----- عربی -----
- ۹۳- پرتوی از فضائل امیرالمؤمنین علیه السلام ----- فارسی -----
- تاریخ:
- ۹۴- سیر حوزہ های علمی شیعه ----- فارسی -----
- ۹۵- رمضان در تاریخ (حوادث تاریخی) ----- فارسی -----
- سیره:
- ۹۶- پرتوی از عظمت امام حسین علیه السلام ----- فارسی -----

۹۷- با عاشورایان ----- فارسی -----

احکام خمس، ص: ۷۳

۹۸- آینه جمال ----- فارسی -----

۹۹- از نگاه آفتاب ----- فارسی -----

۱۰۰- اشک و عبرت ----- فارسی -----

تربیتی:

۱۰۱- ماه مبارک رمضان، مکتب عالی تربیت و اخلاق ----- فارسی -----

۱۰۲- راه اصلاح یا امر به معروف و نهی از منکر ----- فارسی -----

۱۰۳- با جوانان ----- فارسی -----

شعر:

۱۰۴- دیوان اشعار ----- فارسی -----

۱۰۵- بزم حضور ----- فارسی -----

۱۰۶- آفتاب مشرقین ----- فارسی -----

۱۰۷- صحیفه المؤمن ----- فارسی -----

۱۰۸- سبط المصطفی ----- فارسی -----

۱۰۹- در آرزوی وصال ----- فارسی -----

مقاله‌ها و خطابه‌ها:

۱۱۰- حدیث بیداری (مجموعه پیام‌ها) ----- فارسی -----

۱۱۱- شب پرگان و آفتاب ----- فارسی -----

۱۱۲- شب عاشورا ----- فارسی -----

۱۱۳- صبح عاشورا ----- فارسی -----

تراجم:

۱۱۴- زندگانی آیت الله آخوند ملا محمد جواد صافی گلپایگانی ----- فارسی -----

احکام خمس، ص: ۷۴

۱۱۵- زندگانی جابر بن حیان-----فارسی-----

۱۱۶- زندگانی بوداسف-----فارسی-----

---

[۱] (۱). انفال، آیه ۴۱.

[۲] (۱). حدید، آیه ۷.

[۳] (۲). نور، آیه ۳۳.

[۴] (۳). توبه، آیه ۱۰۳.